

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

שופטים

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת שופטים

- א לא תירא מהם - הבוטח בה' מביא על עצמו כל מיני ישועות וברכות
- ג היתקע שופר בעיר - תקיעת שופר בחודש אלול
- ו בהיותו קרוב - ימי קירבה ואהבה
- ט החכם עיניו בראשו - יקדים תשובתו בימי הרחמים והסליחות
- יב לכל אשר יקראוהו - קבלת התפילות בימים אלו
- יד שום תשים עליך מלך - דרך התשובה פתוחה לכל יהודי, מה מקום יש לייאוש

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

פרשת שופטים - אלול

ולא 'למייחלים לחסדו'. אלא, שאכן כוונת הכתוב לחלקם לשניים, א'. יראיו, ב'. מייחלים לחסדו, ואם היה אומר המייחלים לחסדו, היה מקום לומר, הנה עין ה' אל יראיו שהם המייחלים לחסדו, אך מי שאינו 'יראיו', אף אם מאמין בבוראו ומייחל אליו לא יזכה שיהיה עין ה' עליו, על בן אמר למייחלים, לומר שכמו שעין ה' אל יראיו, באותה מידה ממש עין ה' למייחלים לחסדו, בכל מצב שהם אף אם עדיין אינם נכללים בכלל 'יראיו', אם רק מאמין בה' אלוקיו באמונה פשוטה, זוכה שתהיה 'עין ה' פקוחה עליו לשמרו מכל משמר לטוב לו בזה ובבא, ובוה תסור כל דאגה מלבו, וישמח לבו בה' בכל זמן ועידן.

למדנו מכאן, שהראגה והפחד מרחיקין מהאדם את המגיעו, ולא ידך האמונה והבטחון יקרבו ויביאו על האדם פקידת ישועה ורחמים, וע"י בטחונו בה' בעת הצרה - 'קרוב ישעו' לצאת מצרה לרווחה ומאפילה לאור גדול.

לא תירא מהם - הנוטח בה' מביא על עצמו כל מיני ישועות וברכות

בפרשתן (כ א), 'כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם', וכתב הרבנו יונה' (שערי תשובה שער ג, ל"ב) וז"ל. הוזהרנו בזה שאם יראה האדם כי צרה קרובה, תהיה ישועת ה' בלבבו ויבטח עליה, כענין שנאמר (תהלים פה י) 'אך קרוב ליראיו ישעו'... (עכ"ל). וכן מצינו במדרש (שוח"ט תהלים לא) כל הנוטח בשמי - אני מצילו.

וכן כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ח"ה על נ"ך תהלים לא ב ד"ה מה רב), וז"ל. ודע עוד, דמידת הבטחון אינו תלוי בזכויות - שאפילו הוא אדם שאינו הגון, אלא שחיוק בטחונו בה' - כה הבטחון מגן עליו, ומתחסד עמו השי"ת. ובוה מבואר הכתוב (תהלים לג יח) 'הנה עין ה' אל יראיו למייחלים לחסדו', דלכאורה צריך ביאור, שהיה לו לומר הנה עין ה' אל יראיו 'המייחלים לחסדו'

א. וידע כי לא לעולם תמוט רגלו, ובקרוב יצא למרחב. ושמעתי בשם חכם אחד להוכיח מלשון הכתוב שאמר דוד המלך (תהלים צד יח) 'אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני', וצריך ביאור מהו לשון 'אם אמרתי' היה לו לומר 'אם מטה רגלי', אלא ביאורו כי בוודאי אינו באמת כן, אין זה אלא אמרתי מטה רגלי, שאף אם נראה לאדם שמטה ידו ורגלו אין זה אלא דמיון בעלמא ולעולם לא ימוט...

עוד אמרו לבאר, כמשל לילד קטן העומד ומבכה על 'משחק שעשועים' לגו (לעגא) ששיבר לו חברו, לעומתו עומד בחור הגדול ממנו בכמה שנים (ישיבה קטנה) ומצחק ממנו, למה תבכה, וכי על שטויות כאלו יש מקום לבכות וליילל, באותו מעמד יבכה בחור זה על שטויותיו שלו - שה'משגיח' גער בו וכיו"ב, אשר הבחור הגדול ממנו ישחק 'שחוק גדול' וכי לזו צרה ייקרא, אף בחור זה יישבר לבו בקרבו כש'שידוך' יפול וירד מסדר היום... ועליו ישחק האברך בעל משפחה, נו 'שידוך עולה שידוך יורד' התדע דאגת 'שלום בית' מהי... 'גידול הבנים' מהו... הגדול ממנו יאמר, נו, וכי ידעת 'לשדך הבנים' מהו להשיא צאצאים מהו... וכך מנהגו של עולם ככל שעולה האדם בשנותיו ובמעמדו יזלזל ב'צרותיהם' של הקטנים מאתו... כיו"ב בא דוד המלך לומר לנו - ה' מה רבו צרי... הרבה מיני צרות עברתי בחיי, בבני חיי ומזוני, רודפים באו עלי להרגני נפש... מגלגול לגלגול עברתי, וזהו 'אם אמרתי מטה רגלי' - אם אני שעברתי כל כך הרבה בחיי אומר לך ש'מטה מטה מטה רגלי' הרי זה באמת צרה צרורה ל"ע, אעפ"כ תדע שאין מציאות בעולם שמטה רגלו של אדם כי בכל עת ובכל זמן, משפל מצבו חסדך ה' יסעדני...

ב. רמז בה הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בפסוק בפרשתן (כ ט) 'כי האדם עץ השדה' - כי כאשר תטע גרעין פרי בתוך כלי זהב וכסף לא יצמח ממנו מאומה, ורק אם תטענו בעומק האדמה אז יצמחו ממנו אילנות ופירות לשם ולתפארת, על דרך זה נמי 'האדם עץ השדה', לא יתייאש אם נראה לו שהוא נתון במעבה האדמה, כי אדרבה דייקא ממצב זה יעלה ויפרח כגן רטוב, ויתעבד לאילנא רברבא שפירותיו מתוקים וצילו נאה...

הנה כתיב (תהלים עג כב) 'ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך', משל לאדון אחד שקנה לעצמו כלב נאמן ונתקשר בו בנר"ן, הכלב היה שומר עליו ועל ביתו בשכבו ובקומו בצאתו ובבואו. פעם אחת תקפו לבו של האדון (התקף לב) והבהילוהו לביה"ת, גם במצב קשה הלזה לא עזבו כלבו הנאמן ונתלווה אליו עד שערי בית החולים ואף נכנס עמו פנימה לחדרו, בהגיע תור האדון להיכנס לחדר הניתוחים נעלו הרופאים את דלתות החדר בפני הכלב, הלה שמסור

באר הפרשה - שופטים - אלול

יותר תוקף החשבות נחזין יותר להשריש בלבו כח האמונה, וע"י האמונה זוכה למידת הבטחון שהוא ענף מהאמונה. ועיקר הבטחון הוא בשעת הצרה כמבואר בזוה"ק (ח"ב כב.) ואף שלפי השגת שכל אנושי אין עוד שום מזור ותרופה לתחלואי נפשו, עכ"ז יאמין ויבטח בחסד עליון ובגדלות הבורא ב"ה שהוא לאין סוף ותכלית... ברוב רחמנותו יעזור גם לי השפל שבשפלים... והבוטחים בה' ובישועתו לא יבושו משברם, וכן דוד המלך ע"ה אמר (תהילים כה א) 'בך בטחתי אל אבושה', ובאמונה ובטחון הוא ממתיק הכל ומתפך לרחמים רבים, עכ"ל.

ובך כתיב בפרשתן (יה יג) 'תמים תהיה עם ה' אלוךך', וברש"י 'התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא

אכן, המשכיל יחוק אמונתו בה', כי אמונתו ותקוותו יחישו וימהרו את ישועתו.

ובך אמרו חז"ל (מנחות כט:) מאי דכתיב (ישעיה כו ד) 'בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים' - כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי הוא לו מחסה בעולם הזה ובעולם הבא. וכן כתב הרבינו יונה' (בפירושו על משלי גו) עה"כ 'בכל דרכיך דעתו והוא יישר אורחותיך', וז"ל... 'והוא יישר אורחותיך' שזולת שבר הביטחון שהוא גדול בשמים, תצליח במעשה ההוא שאתה עושה.

וז"ל הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (וישלה ה) ...שבשמתבונן האדם עומק שפל מצבו... עיקר עצתו היא אמונה, להאמין בה'... שכל מה שמתגבר

היה לאדונו ולא סמך על שמירת הרופאים החל לנבוח ולזעוק בקולי קולות ולא נתן מנוח עד שבליט ברירה פתחו את השערים בפניו, נכנס הכלב ונעמד בנאמנותו סמוך לאדונו לשמרו מכל משמר - בפרט בעת הזאת כשהוא נתון בידי הרופאים לעשות בו ככל העולה על רוחם ה"י... והנה הוא רואה שהרופאים מרדימים את אדונו - ושתק, אך משראה את הרופא מוציא סכין שנונה ומחודדת ומתחיל לחתוך בבשר אדונו לא עצר הכלב עמוד והחל נובח וצורח עד לשמים - כיצד ייעשה כן לאדונו... אחי ורעי אהובי וידיד, זה האיש הצועק ונובח, בוכה ומתאנח בשעה שהקב"ה 'מטפל' בו במסירות ונאמנות אין בינו ואותו כלב ולא כלום, אינו אלא כ'בהמות הייתי עמך' - אבל האדם מבין שאדרבה, יחתכו הרופאים בבשר החי ולאחר כמה שעות יבריא האדם וטוב לו ולביתו כל הימים... אף הקב"ה אינו אלא מייטיב לאדם ולא חותך סתם באדם.

ג. כך אומרים משם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע 'מי שחי באמונה ולבו בטוח באלוקיו, אז הקב"ה מושיעו באופן שלא יעלה על הדעת'.

וכבר ביארו על נוסח התפילה 'ולמלשינים אל תהי תקוה' ולאחר מכן מבקשים 'תעקר ותשבר ותמגר', ומדוע אין מתחילים מיד עם תוקף הבקשה 'את כל המלשינים תעקר ותשבר', אלא כי אכן זהו עיקר תוקף עונשם של המלשינים - שיאבדו את תקוותם בה', ובזה ממילא יהיה 'תעקר ותשבר', כי המאבד את תקוותו בה' אבד סברו ובטל סיכויו. ד. טעם לשבח נתן הרה"ק מקאצק זי"ע (שש"ק פר' שופטים) מדוע נכתבה האות ת' בתיבת 'תמים' תי"ו רבתי, לרמז, כי יש בתוכה מקום לכל הרוצה להיכנס בכלל התמימים ובצל כנפיה יחסיון (לבד מבעל גאוה - שמחזיק עצמו גדול יותר מהתי"ו), ולא די בהבטה בעלמא אלא יכנס בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו תחת צילא דמהימנותא, להאמין בכל המתרחש עמו שהוא בהשגחה פרטית מעם הבורא יתברך שמו.

עוד רמז בה 'בעל הטורים', וז"ל, תי"ו גדולה - שאם תלך בתמימות כאילו קיימת (את התורה) מאל"ף עד תי"ו. ובכלל התמימות להלך אחר רצון הבורא בתום ובבטח מבלי לחשוב חשבונות רבים - מה וכיצד יעלה בגורלי אם אעשה כך וכך - כפי רצון הבורא מעמו, ואף אם לא יגלה לבסוף כי היה ריווח בדבר יאמין כי כן הוא. ידוע דבר המעשה שסיפר הרה"ק מרוזין זי"ע על 'איש חסיד' מורם מעם שלפרנסתו עסק במסחר אבל כלל גדול היה לו שלא לעסוק במסחר קודם התפילה - על אף שפעמים ארכו לו התפילה והכנותיה זמן רב. פעם אחת 'נתקע' הסוחר עם כמות גדולה של סחורה (פרוה למעילים) שלא הצליח למוכרה עד שעזרו הקב"ה ובא שליחו של השר לקנות ממנו את כל הסחורה עבור חיל השר... אלא שהסוחר עמד אז בהכנותיו לפני התפילה, ומכיוון שהבין שהגוי לא ישיג ולא יבין את תירוצו שהוא עדיין לפני התפילה, על כן החליט להעלות את מחיר הסחורה פי כמה וכמה - וכך קיווה שהגוי יעזבוהו לנפשו אך ללא הועיל, ושוב העלה ושוב לא הועיל... עד שאמר לו הגוי הנני רואה שאינך רוצה למכור ועזבו לאנחות... וסיים הרה"ק מרוזין, וודאי שותקים אתם כי חשקה נפשכם לשמוע מה עלה בסופו, מה רווח היה לו מתוך מסירות נפשו, האמת אגיד, כי זהו עיקר המעשה - מסירות נפשו, ואם ליהודי לא היה כל

ואבן, הדבר בדוק ומנוסה, כי ההולך בתמימות מבלי לחשב 'חשבונות רבים' על כל צעד ושעל חיו שלווים ושקטים על מי מנוחות. כי יודע הוא אל נכון שכל דאגותיו יתירות הם, שהרי הוא וכל מצבו ומעמדו נתונים ב'ידי' הקב"ה, ומה תועיל לו הדאגה, או ימלא שחוק פיו ולבו רינה, והאמונה יחד עם השמחה יריקו עליו שפע רב מכל העולמות.

כתב 'רבינו בחיי' (ד"ה כי תועבת) בביאורו של פסוק 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך', שבא לומר לאדם כשתהיה תמים, אזי תהיה עם ה' אלוקיך, כדוגמת הנאמר במשה רבינו זיהי שם עם ה' (שמות לד כח). וכאשר יזכה להיות עם ה' אזי יאיר עליו אור העליון כמו שנאמר (דניאל ב כב) 'ונהורא עימיה שרא'. ולמדך הכתוב הזה על מעלת מידת התמימות ועל גודל שכרה. וכן אמר דוד המלך (תהלים מא יג) ואני בתומי - ע"י שאתהלך בתמימות, תמכת בי ותציבני לפניך לעולם - שעל ידי התמימות עומד האדם כביכול לפניו קוב"ה לעולם.

היתקע שופר בעיר - תקיעת שופר בחודש אלול

כתב ה'שור' (תקפ"א), תניא ב'פרקי רבי אליעזר', בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה 'עלה אלי ההרה' (לעיל י א) שאז עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה 'משה עלה להר' - שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר (תהלים מז ו) 'עלה אלוקים בתרועה'. לכן התקינו חכמינו ז"ל שיהיו תוקעין בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש, כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר (עמוס ג ו) 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו' וכדי

תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו". פסוק זה הוא יסוד ואבן שתיה לאורחות חיו של כל איש מישראל, שיחיה באמונה פשוטה בלא שום חקירות ודרישות, וכן אמרו חז"ל (מכות כד.) 'בא חבקוק והעמידן על אחת שנא' (חבקוק ב ד) וצדיק באמונתו יחיה, ולכן כפל רש"י הקדוש תיבת 'תמימות' - כי זה כל האדם'.

הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (ויקרא ג ט) מבאר את דברי רש"י, שבא למנוע את האדם מדאגתו בחקירות ועצות על דאגת מחר, כי תמימות זו מהותה שיגביה עצמו למעלה מכל מיני עצות שמיעצים בני האדם כביכול לבורא עולם - שיעשה עמהם כך וכך - משם יביא לו הפרנסה ומשם יביא לו רפואה וכו', במקום פלוני ירוויח במסחר פלוני ובמקום הלז יתרבו נכסיו 'פי שנים' וכיו"ב הרבה, ואל יחקור יומם ולילה לדעת מה יהא בסופו ומה יעלה בגורלו, אלא דאגה בלב איש ושיחנה - יסח דעתו ממנה (עי' סוטה מב:), וברוך ה' יום יום. משל לתינוק שאביו מאכילו ומשקהו - כלום ידאג על יום מחר הלא בטוח הוא אשר רחמי אב על בנו, וכמו שמפרנסו היום בן בוודאי גם למחר, ומשליך כל יהבו על אביו מבלי לחשוב מאומה, על אחת כמה וכמה (על) אבינו מלכנו אב הרחמן, הון ומפרנס את כל העולם כולו בטובו, צריך שיהיה האדם בעיני עצמו כילד קטן לפניו, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קלא ב) 'אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו' וגו'. ובערך שמהלך עמו בתמימות ומצפה לו אינו חוקר מאומה, ומשליך על ה' יהבו, בן הוא באמת 'יבלבלהו'.

עסק ורצון לדעת מה יעלה בסופו, מדוע אתכם כן מעניין מה עלה בסופו, תמימותו של אותו יהודי היא תמימות הנרצית מכל בר ישראל מבלי רצון לדעת מה ירוויח ומה יהא בסופו.

ה. כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שם עולם, שער שמירת השבת פ"ג בהגה"ה) וז"ל, 'וכיון שדעת האדם מעוטה כל כך, אין לנו לחקור אחר הנהגתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וצריך האדם להתהלך עמו בתמימות ולהאמין שכל מה שהוא עושה, הוא הכל לטובה, כי מפי עליון לא תצא הרעות, ואז בוודאי יזכה לראות בסוף באלו הדברים גופא שהיא הכל רב טוב וחסד, כמו שמובא בגמרא (ברכות ס:) במעשה דרבי עקיבא, עכ"ל

ו. כה הביא בספר 'שיח זקנים' (ח"א עמ' ע) בשם הרה"ק מסקווירא זי"ע שתמיד דרכו של רש"י לקצר וכאן האריך - לרמז ולהדגיש ביותר על התמימות.

ז. ולא יהא כאותם השומעים דברי מוסר, ו'מבינים' כי לפלוני נתכוון הרב או לשכנו הקרוב, אבל לא אליו הדברים אמורים כלל, כי מה לו ולתיקון המעשים... סיפר אחד מגדולי דורנו, שנכנס אליו אברך ותינה בפניו שזה כעשר שנים ששלום ביתו אינו כתיקונו, החל הגדול להסביר לו שצריך לוותר... נענה האברך, אכן, כדברי הרב, במשך כל

באר הפרשה - שופטים - אלול

לערבב השטן. וכן נוהגין באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפלה (ע"י בב"י). וכן כתב הרמ"א (תקפ"א א) מראש חודש ואילך מתחילין לתקוע אחר תפילת שחרית. וטעם התקיעה מתחילת חודש אלול, לעורר אותנו - לטובתינו, וכמו שכתב הרמב"ם (הל' תשובה ג ד) אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר עוררו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם^ה, ומוטב שנתעורר כבר מעתה ולא נמתין

השנים הנני מטיף לבני ביתי שצריך לוותר... אך לא הועיל לי במאומה... חזר הרב לומר לו צריך לוותר... השיב האברך ואמר, אולי אכן כדאי שאביא הנה את בני ביתי שהם בעצמם ישמעו מפורש מפי הרב שצריך לוותר... כי כך הוא דרכם של בריות, לדרוש איש מרעהו שיוותר, אך לו חכמו ישכילו, יעשה כל אחד חשבון הנפש לעצמו - ויתחיל לוותר במקום שידרוש מרעהו שיוותר לו, ואז ישרור השלום.

שוב הוה מעשה באברך שלא שרר ה'שלום' בביתו, וגונבה השמועה לאזני 'ראש הישיבה' שלו, עוד שמע רה"י שעדיף שידבר עמו לפני כל נדרי כי רק אז יתכן שהדברים ישפיעו עליו, ואכן, לפני כל נדרי קרא לו רה"י ואמר לו בזה הלשון 'אינו מתאים לאברך חשוב כמוך'... ויהי ממחרת נכנס האברך לביהמ"ד והמתיק סוד עם ידידיו, האם שמעת את דברי רה"י שהטריח עצמו בליל כל נדרי - זמן המקודש בשנה - לגלות דעתו בפניי אודות חשיבותי... ח. הגאון רבי שבתי פרענקל זצ"ל (שזכה להחזיר את הי"ד החזקה לרמב"ם) היה אומר, שבידו נמצא 'יד החזקה' כתוב בכתב יד קדשו של 'הרמב"ם', ונמצא כתוב שם (בהלכות תשובה פ"ג ה"ד) 'אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר עוררו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם', (בפסוק כתוב 'עוררו' רק פעם אחת) ואפשר לומר שהרמב"ם בקדשו רצה לעוררנו שנתעורר מקול השופר ולא נהיה בבחינת 'וישן ויחלום שנית' אלא נתעורר בכל כוחנו לעבודת השי"ת, ואף לאחר שנתעורר נחזור תמיד שוב להתעורר.

כמילתא דבדיחותא מספרים, שאחד ביקש מחברו שיעירנו למחר להשכמת הבוקר, הלה הגיע בשעה היעודה וניסה להעירו, אך הוא ישן בתרדמה עמוקה, ואף לאחר שדחפו ואף שפך עליו מים לא התעורר כלל, בלית ברירה התיימש הראשון והלך לדרכו. לאחר כמה שעות פגש בחברו אשר שאלו בתרעומת, מדוע לא העיר אותו כמו שסיכמו בערב, השיב הלה בהצטדקות, שהוא קיים את הבטחתו, ואף שפך מים עליו וניסה עוד שאר תחבולות כדי להקיצו, אך הוא לא התעורר, נענה חברו ואמר 'אכן, זכור הנני בחלומי היאך שמאן דהו שופך עלי מים באמצע השינה...' ולענייננו אפשר ללמוד, ששייך לפעמים להתעורר בתוך החלום, וזה בא הרמב"ם להדגיש, שעל האדם להתעורר בפועל ממש, ולדעת שהכל עומד כרגע על כף המאזנים, ובקל יכול להטות הכף לזכות אם יתעשת ויחזור בתשובה על ידי קול השופר.

כ"ק מרן האדמו"ר מדז'מיגראד זי"ע כתב בהקדמה לספרו 'אריה שאג' שבעת בריחתו (יחד עם עוד כמה יהודים) מצבאות הרשעים בימי מלחמת העולם השנייה נכנסו לתוככי היער, והנה למולם אריה גדול, וינוסו מפניו כל עוד רוחם בנפשם, אך לפליאתם ראו שבצידי הדרכים יושבים כמה אנשים שאננים, אוכלים ושותים, ועושים כל צרכם, כאילו שאין הסכנה עוברת לצידם, ומה מאד תמהו על כך, לאחר שהארי עבר שאלנו אותם היאך לא נתייראתם מהאריה הגדול שעבר לצידכם ושאג בקולו, אך לא ענו לנו האנשים, ונתברר לנו שהם 'חרשים' ולכן גם לא שמעו את קול הארי ולא ידעו לנוס מפניו, ועלינו לראות שלא להיות כאותם ה'חרשים', כי בימים אלו אריה שאג מי לא ירא, ורק ה'חרש' לא ירא, כי לא שמע ולא השמיע לאזניו (ער האט נישט 'דערהערט') את שאגת הארי.

מעשה שהיה לפני כארבעים שנה, בשני בחורים שיצאו לטייל בשדות ויערות בדרומה של ארץ ישראל, תוך כדי הטיול אבדו את דרכם, וכבר פנה יום ולא ידעו אנה יפנו בחשיכה המוחלטת שהשתררה עליהם, עודם תוהים אינה ה' לידם ומצאו שהם עומדים בסמיכות לפסי רכבת, והחליטו להלך רק בסמיכות אל הפסים וכך קיוו להגיע בעזה שי"ת למקום מבטחים בדרכה של הרכבת...

עודם מהלכים ותגבר עייפותם עד מאד, מה עשו, נחו שניהם על הארץ, זה נתיישב על שק עפר שמצא על הארץ וזה נתיישב על הפסים עצמם, לא ארכו הרגעים והשניים נרדמו ושקעו בשינה עמוקה... אך, אוי, שוד ושבר, כי באותו זמן נסעה על פסים הללו - במרחק רב, רכבת ארוכה טעונה משא של חמרי בניה כבדים, לאחר זמן משהתקרבה קצת אל מקום ישיבת הבחורים הבחין מנהיגה מרחוק כי יושב לו בחור על הפסים וחולם חלומות נעימים באמצע שנתו, מיד החל מצפצף בכל כוחו, טו... טו... טו... בידעו, שגם אם יעצור ויעמיד רכבת גדולה וכבדה כמותה מנסיעתה במהירות גדולה כל כך לא יצליח להעמידה... וההמשך ברור שהישן הלז ימצא את עצמו

עד ראש השנה כי 'הזמן קצר והמלאכה מרובה', והחכם שענינו בראשו ישוב אל ה' וירחמהו כי הוא טוב וסלח^ט.

בגן עדן העליון... וכן הווה, כי הבחור לא שמע את קול הצפצוף – הגם שהצפצוף בקע ועלה בקול רעש גדול עד שהעיר את כל יושבי העיר הסמוכה משינתם, אך שנתו של זה גברה על הכל ולדאבון לב אירע הגרוע מכל... עתה הבה ונתבונן, מה רצה המצפצף מאותו בחור, וכי הוצרך לזה שהבחור יקום ויברח משם כל עוד נשמתו באפו למרחקים מרחקים, לא ולא... וכי מרחק פרסה אחת רצו להרחיקו, לא ולא... לא הוצרכנו אלא להרחיקו ס"מ אחד ותו לא מידי, אבל משלא זז ס"מ זה אירע לו הגרוע מכל. כיו"ב אפשר להמשיל לקול השופר הבוקע ועולה, וכי הוא בא לומר לנו לעשות שינויים אדירים – למעלה מכוחנו, לא ולא... אבל זאת הוא הוא מכריז, עורו ישנים משינתכם, זוזו כל אחד ואחד ממקומו לכה"פ תזוזה אחת (איין רוק)...

זאת ועוד, יתכן שאותו הבחור התעורר מקול הצפצוף אבל שב לשנתו באמרו, אוי, אין בכוחי לקום עכשיו, עוד רגע ואקום משנתי, ראה נא מה אירע לו בר'גע' זה, אף אנו, בל ימצא מי שמתעורר שישוב לשנתו, אלא אין ועתה אלא לשון תשובה, זוז ממקומך 1 ס"מ, אבל בזה הרגע...

על כל כגון דא אפשר להסמיק את דבריו של הגר"ש פינקוס זצ"ל בבארו הפסוק (משלי כו יד) 'הדלת תסוב על צירה ועצל על מיטתו', ומה שייכות יש בין הדלת המסתובבת על צירה לעצל השוכב על מיטתו נים ותיר. אמר הגר"ש בדרך משל, דהנה בישיבה שלומדים בה אלף בחורים, הרי פותחים את דלת ביהמ"ד לפי החשבון יותר מעשרת אלפים פעמים ביום [שהרי יש שלשה סדרים ביום, ושלוש פעמים מתפללים וצריך ליטול ידיים תחילה, ולפעמים צריך לצאת מחמת שאר סיבות], ובאם נחשוב החשבון כמה מטר (מעטער) מהלכת דלת זו ביום אחד נגיע לסכום של מרחק אדיר, ולפי זה כבר הייתה הדלת צריכה להגיע למרחק מרחקים, ולמעשה, לא זזה הדלת ממקומה אפילו לא בס"מ (סענטימעטער) בודד, והטעם לזה – מפני שהדלת תיסוב על צירה – שהיא מחוברת בראשה ובתחתיתה בצירים, ולכן הרי היא שבה כל פעם למקומה, ואינה מתנתקת לעולמים. וכך הם פני הדברים אצל העצל, שהוא מחובר למיטתו מלעילא ומלתתא, בקשר בל ינתק, ולכן אינו יכול לקום בעתו. וכך הם גם פני הדברים בשאר ענייניו של אדם, שהוא קשור להבלי העולם ולהרגליו שאינם טובים ולכן ישאר על עמדו... לזה תבוא תקיעת השופר בימים אלו להורות לנו לזוז ממקומנו – כל חד וחד בדיליה, ואכן אם אך יתחיל וינתק עצמו ממקומו, ויתחיל לזוז קמעא קמעא מהמקום שאסרו יצרו (כבבית האסורים) יעלה ויבוא עם הזמן למעלה למעלה.

ט. המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל היה ממשיל ואומר, באחת מהמדינות היה איסור חמור על פי חוקי המדינה להשליך פסולת מהבית לחצר, כי דבר זה היה ממעט מנוי העיר, ומפעם לפעם הייתה המלכות שולחת ממונה מטעמם לפקח ולקנוס את כל מי שאין חצרו נקיה, וכך היה המנהג בר'חוב היהודים' בכל אימת שבא ה'ממונה' היה נעמד יהודי בפתח הרחוב וצועק בכל כוחו אידאלאך, וכך ידעו כולם למהר לנקות את החצרות מכל לכלוך וזוהמא קודם שיקנסם הממונה על כך, ולזה ממש נדמה קול השופר המנסר בחלל וצועק 'אידאלאך' – עם בני ישראל, עורו נא והתעוררו נא מבעוד מועד, לכו ונשובה אל ה', טהרו עצמכם וקירבו אל ה'.

לשבר את האוזן אמרו המושלים להמשיל, מהמכונות הנהוגים כהיום להדליק המזגנים (עראנדיישען) בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וכך היא הדרך, כאשר מכניסים מטבע יעבוד המזגן במשך שעה, בהתקרב גמר השעה מתחילה המכונה לצפצף כדי להודיע שבעוד שתי דקות יפסיק המזגן לעבוד, והרוצה שהוא ימשיך לקרר את החדר עליו להכניס מטבע נוסף לתוכה. והכי נמי לענייננו, מיד בתחילת חודש אלול – בהתקרב גמר השנה מתחילים לתקוע בשופר, כאותו צפצוף המזכיר לאדם שבתוך זמן קצר תסתיים השנה, ועלינו להתעורר ולמלא את ימים אלו בתורה תפילה, תשובה ומעש"ט, כדי שתפעל המכונה לאורך ימים, ולא תכבה באמצע השנה לזמן זמנים טובא, וישפע שפע לרוב במשך כל השנה.

ועוד זאת יש במכונה הנזכרת, שבשעה שהמזגן פועל עדיין אפשר להכניס גם חלק מהסכום כדי שלא תיפסק פעולתו, משא"כ משפסק לגמרי יש להכניס מחדש את כל הסכום הנדרש כדי שיחזור לקדמותו, והכי נמי יש ללמוד לימים אלו, שכל דבר קטן מצטרף לחשבון גדול בחודש זה...

המשיל 'המגיד מדובנא' לבעל חנות אשר הרוויח בכל יום הון רב, ומדי יום ביומו בעת נעילת החנות היה שולח נער עם כספו אשר הרוויח להפקידו בבאנק (בנק), ויהי כראות 'גנב העיר' שנער זה עובר ברחובה של עיר בכל יום

באר הפרשה - שופטים - אלול

בהיותו קרוב - ימי קירבה ואהבה
איתא במדרש (ילקוט הושע יד) שובה ישראל עד ה' אלקיך - עד שהוא ברחמים, ומבאר הרה"ק החת"ס זי"ע (דרשות, דרוש לפר' נצבים תקצ"ה) דר"ל שישונו בימי אלול - טרם יבואו ימי הדין'.

כתב הרה"ק בעל ההפלאה זי"ע (פנים יפות אחרי ד"ה ביד)
שהנה חז"ל (ר"ה יח.) דרשו על הכתוב (ישעיה נה ו) 'דרשו ה' בהמצאו' אלו עשרת ימים בין ראש השנה ליום הכיפורים, אך יש זמן נעלה יותר, והוא חודש אלול - שעליו רמז הכתוב 'קראוהו בהיותו קרוב'.

בשעה קבועה עם צרור הכסף הגדול, שם עיניו להשיב את הכסף אליו, אך לא היה יכול לשדדו מהנער כיון שבאותה שעה שהילך עם הממון בידו היה רחוב העיר מלא באנשים, והיאך יגנבהו לעיני כל הקהל, אמנם 'גנב העיר' אינו מתיימש, וחישוב עד שמצא תחבולות היאך יבוא כל הכסף אל ידיו, וממחשבה למעשה, ברחוב ההוא היה יושב חייט מומחה התופר בגדי שרד לשרים ורוזנים, באחד הימים נכנס הגנב אל החייט ואמר לו, הנני שלוחו של פלוני מעשירי העיירה, אשר שלחני להזמין בעבורו חליפה ברוב פאר והדר כראוי לעשיר שכמותו, אמר החייט, אכן אצלי הוא המקום הנכון לכך, אך יואיל כבוד העשיר לבוא הנה שאוכל למדוד את מידת החליפה, אמר לו ה'שליח', אדוני עסוק עד מאד ואין עיתותיו בידו לבוא הנה, לכך ביקש ממני, שאחפש ברחוב העיר אדם השווה למידות גופו ועליו נמדוד את החליפה, וכך יצאו שניהם להמתין ברחובה של עיר לאדם התואם במידותיו לעשיר...

ויהי כאשר עבר נער זה והממון בידי, אמר הגנב לחייט מידות נער זה מתאימות למידות אדוני, קרא החייט לנער ואמר לו, האם תוכל לגמול עמי חסד ולמדוד חליפה זו, והנער הסכים, נכנס לחנותו של החייט ופשט את חליפתו שלו ואף הוריד מידו את אמתחת המעות בכדי למדוד את החליפה החדשה, באותו רגע תפס הגנב את אמתחת המעות וברח עמה, הנער שרצה לרדוף אחריו, נעצר על ידי החייט שתפסו בשתי ידיו בזעקו, אין אתה יוצא מכאן כשהנך לבוש בחליפה שלי... וכך עלה בידו של הגנב להוציא ממנו את כל המעות. ואמר המגיד מדובנא שלכך אנו דומים, שבחודש אלול יש בידינו 'אמתחת מעות' פי כמה וכמה מאשר אנו משערים, ובכוחנו לפעול לעצמנו כתיבה וחתימה טובה לשנה הבאה עלינו לטובה, לשוב ולהתקרב אל השי"ת, לעלות ולהתעלות ברוחניות ובגשמיות אי לכך בא היצר, זה 'הגנב הגדול', מלביש עלינו 'חליפותיו', לא רק על גופנו, כי אם ובעיקר על מוחנו וליבנו, כל אחד כפי מידותיו ושטיותיו, וכך מסיח הוא את דעתנו ומאבד אוצר יקר זה מידינו, עד שכאשר נפקח עינינו לראות את 'הגניבה' יזעק הוא לעברנו, אין בידך לברוח, כיון שהנך לבוש בחליפה שלי... והנה זאת ברור ומוסכם שבאם היה אחד מגיע אל אותו נער וזועק לו, היזהר והישמר מפני אותו נוכל שכל מאוויו הם לשדוד את מעותיך, ודאי שהיה הנער משליך את החליפה מעליו ושומר על צרור הכסף כעל בבת עינו, ולדידך, זהו קול השופר שתוקעים בחודש אלול לעורר אותנו ולצעוק אלינו בקול גדול, עורו ישנים משנתכם, היזהרו והישמרו ממעללי היצר הרע הבווער בכם ורוצה לגנוב מידכם את כל החודש הנעלה הזה, ואת כל השנה הבאה לטובה התלויה בחודש זה, השליכו מעמכם את כל הטרדות והתחזקו בעבודת הבורא יתעלה.

י. סיפר הרה"ק מקאברין זי"ע שפעם נסע הרה"ק מלעכוויטש בימי אלול ובדרך נכנס לקרעטשמע בכדי שינוח הסוס והיו שם ערלים יושבים ומשוחחים 'ושמע אחד אומר לחברו מי שאינו עמל כדבעי למיהוי בחודש הזה לא יהיה לו מה לאכול כל השנה, מיד קרא לאנשיו ואמר להם שמעו מה שזה אומר' (הובא בתורת אבות אלול).

יא. שמעו נא למעשה השגור בפי הגה"צ רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א גאב"ד ירושלים, שבימי ילדותו היה דר בעיירה הסמוכה לפרעשבורג (במרחק 4 ק"מ) בימי ה'מלחמה' כשנכנסו הרשעים (הגרמנים) ימ"ש לעיירתם לא ידע 'ראש הקהל' דשם מה עליו לעשות, מתוך חסרון ידיעה האם הרשעים פניהם לשלום או להיפך - כי באותם הימים לא הייתה כלל 'תקשורת' בין עיר לעיר, ולא ידעו בני עיר הקטנה מה נעשה בעיר הגדולה. מיהר ראש הקהל לשלוח את הנער 'טוביה' שיחיש פעמיו לעבר העיר הגדולה פרעשבורג ושאל את פי ראש הקהל דשם מה עליו לעשות בזו השעה, משהגיע אמר לו ראש הקהל שישב למשלחיו כי המצב בכי רע ולרחמים מרובים הם זקוקים, והוסיף לומר לו הנה מלך אנגליה (ענגלאנד) עתיד לשלוח הנה רכבת בת 1000 מקומות להציל על ידה את ילדי בני ישראל, ואף שלא אדע את מי להעדיף על פני מי, מ"מ משבאת הנה ומצאת חן בעיני אעניק לך כרטיס (טיקט) לנסיעה באותה רכבת, הנער מיהר לעירו מסר את השליחות לראש הקהל, משם מיהר לבית אביו ואמו שארזו במהרה את מטלטליו ונפרדו ממנו בלב כבד ובוכה (אז ציוותה אותו אמו - זכור תמיד בכל אשר תפנה כי יהודי אתה), ואכן, בעזהשי"ת מצא

באר הפרשה - שופטים - אלול

ז

ומהות ה'קירבה' גדולה יותר ממהות 'המצאו' ב'.
ששורשו הוא כמ"ש האר"י שהם ימי ריעות זימי רצון
שחודש הזה מכפר על כל השנה (ומבאר בזה בדרך רמו
בדברי חז"ל (כתובות נו.) 'נותנים' לכתולה' שנים עשר חודש', שהרי
מזל אלול בתולה, ונותנים לו לאדם שבחודש יחשב כמי שתקן את
עוד כתב ה'פנים יפות' (אחרי ד"ה ביד עתי) וז"ל. 'ולי מה
יקרו רעיד קל' (תהילים קלט יז) - רקאי על ימי אלול,

את עצמו כעבור זמן קצר באנגליה יחד עם אלף ילדים ניצולי מלחמה...

כעבור כמה שבועות נכנס רצון בלב המלך לחזות במו עיניו את מעשה ההצלה שנעשה על ידו - לראות 1000 ילדים הניצולים בזכותו, ושלח לומר כי הוא עתיד לבקרם ביום פלוני.

בהגיע היום המיועד העמידו את כל הילדים ברחבת העיר בשני שורות, המלך הופיע ברוב הדרו ובהתרגשות גדולה עבר במרכבתו בין שני השורות, לפתע קפץ אחד הילדים - שהיה בעל רוח ונפש, לתוככי המרכבה ברצותו לדבר עם המלך, מיד עטו עליו שומרי המלך ומשרתיו ורצו לסלקו ולהשליכו מעל המרכבה, אך המלך שראה כל זאת רצה לשמוע מה יש בפי הנער, וציווה על משרתיו להניח לו. פתח הילד בדברי שיר ושבחה על טובו של המלך שהשכיל לפעול פעולת טוב כזאת להציל נפשות רבות כל כך, אבל, הוסיף הילד - כאב לבי על שאין חסדו של המלך יכול להיות חסד וטוב בשלימות, שהרי לא מצאה נפשי מנוח כל עוד שהנני דואג וחרד יומם ולילה לגורל הורי ובני משפחתי... כאשר אינני יודע מה נעשה עמם בזה הרגע... שאל המלך את הילד למקום מגורי אביו ואמו ופטרו לשלום, ואכן, תוך שבועיים באו הנה אביו ואמו וכל משפחתו, ע"כ המעשה.

מוסיף הגאב"ד דבר נפלא ונורא. הבה נחשב, כיצד היה נראה 'מעשה' זה כשהמלך שוהה בארמונו הגדול, וכי היה ביד הנער להתקרב אל המלך מה גם לדבר עמו, והרי ממרחק מרחקים כבר עומדים שומרי המלך להרחיק כל מי שאינו 'קרוי' אל המלך... כיצד אכן היה בידי הנער לבוא אל המלך ולהתחנן לפניו - כי אז היה בהמצאו... מלך בשדה... בהמצאו, ואז יש אפילו בידי הקטן לגשת אליו ולפעול דברים למעלה מדרך טבעו של עולם.

עוד יש ללמוד מכאן, עוז ותעצומות של הנער, שהרי 999 מהנערים שהיו שם לא עשו כמותו ולא העיזו לבקש על בני משפחתם, ואילו נער זה לא איבד את שעת הכושר, ראו נא מה השיג בזכות זה... אף אנו אם נשכיל עשות כמוהו, וכאשר אנו עומדים עתה קרובים אל המלך בהיות קרוב לא נפסיד שעת הכושר הלז ונפעל גדולות ונצורות לטוב לנו.

וכבר המשיל כן הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע לאלו הימים. לעיר שפרצה בה מגיפה רעה ל"ע שרבים נחלו במחלה אשר הביאתם עד שערי מוות ל"ע, ויהי אחד מבני העיר שלקה באותה מחלה ל"ע נחפו מאד לצאת למסע אל חוצות העיר לתור אחרי רופא מומחה שירפאו מן החולי ויצילו מידי מיתה. וישאלהו אחד מידידיו בתמיהה, מדוע תברח מן העיר. ויענהו, פונה אנכי לדרוש ברופאים אחרי שגברה סכנה לחיי. השיבו הידיד, הבט נא וראה, רבים מבני העיר חולים ומוטלים במיטותיהם ועולם כמנהגו נוהג ולמה לך להיחפז יותר מהם ולתור אחרי הרופאים. ויענהו החולה בתמהון לבב - שמא נשתבשה דעתך - מה לי להביט על שאר בני העיר השוכבים על ערש דווי. הלא חיי מונחים לפני על כף המאזניים - 'אם אין אני לי מי לי' - רק אני את נפשי אציל.

כדבר זה - אומר ה'חפץ חיים', בימים הללו הכל מתעוררים לתשובה, וגדולי ומנהיגי ישראל והמוכיחים בעם מלמדים את בני ישראל שאלו ימים נוראים בהם על כל אחד ואחד לנצל כל רגע בתשובה והתקרבות לפני הבורא. והנה אם יבוא אחד ויאמר, מה לי לרדוף אחר התשובה, ראה כמה אנשים מהלכים ברחובה של עיר שאננים... אף אתה אמור לו, מה לך כי תביט על אחרים בשעה שחיים ומוות מונחים על כף מאזני המשפט, ועל ידי התנהגותו של אדם באלו הימים הריהו מטה את דינו לטוב ולמוטב...

ב. בשם הגה"ק ה'חפץ חיים' אמרו, מעשה בעני מסכן שהיה מהלך ומשך רגליו בצידי דרכים כשתרמילו הכבד על כתפו, עבר שם עשיר אחד במרכבתו ההדורה, נכמרו רחמיו על העני המהלך רגלי, וקרא לו לעלות על מרכבתו, וכך יוכל ליתן מנוחה לרגליו היחפות והעייפות, במשך דרכם ישב העני בפינתו בהשקט ולא דיבר אפילו מילה אחת עם מיטיבו העשיר. ברדת העני ראוהו ידידיו וקידמוהו לשלום, אחר שאלוהו - האם דיברת איזה שיחה עם העשיר הלזה, אמר להם, לא ולא, אמרו לו - הרי זהו הקיסר יר"ה בכבודו ובעצמו, ואילו היית מתחבר ומתקשר עמו באיזה דרך ואופן הרי היו לך 'קשרים' ב'חלונות הגבוהים' והיה לך בזה טובה לכל ימי חייך... נענה ה'חפץ חיים' ואמר, מסכן זה לא ידע כי היושב לצידו הוא הקיסר המקרבו בקירבה מופלגת ומעלהו לעגלתו, אבל אנו הרי

באר הפרשה - שופטים - אלול

בידי בורא עולם להפוך את החולה - לבריא אולם, את העני המרוד - לעשיר מופלג, את הבן ה'יורד' (נושר ל"ע) - לצדיק וחסיד, את ה'תם שאינו יודע לשאול' - לחכם ופיקח, את הראש המתקשה בלימודיו - לראש פתוח המבין ומשכיל את כל הנלמד, את הממתין לזיווגו - לבעל משפחה, את הממתין לזש"ק - להיות אב ואם. אין נדרש מהאדם אלא לפתוח פיו בתפילה הבאה מעמקי הלב וימלאו כל משאלות לבבו^{טו}.

ומפורש כתב ה'גרא' (אדרת אליהו פר' כי תשא, פל"ג ז) שמה שנאמר בפר' עקב (ט כה) 'ואתנפל לפני ה' ארבעים יום' שפסוק זה מדבר מארבעים יום האחרונים שבין ר"ח אלול ליוהכ"פ שבמ' יום אחרונים לא עשה כלום אלא התנפל עליהם (והתפלל לפני ה' בעדם), ע"כ נתקנו אלו המ' יום לתחנונים^{טז} - וכיוה"כ נחרצה השו"ת להם.

כל שנים עשר החדשים)... והוא חסד הש"י - שמחשב ימי אלול כל יום שהוא י"ב שעות 'שעה אחת ליום', והם ימי הקודש המכפרים על ימי החול (ומן הנראה כוונתו, שלפ"ז נמצא שחודש זה מתקן את כל י"ב חדשי השנה, שהרי בכל יום מ'אלול' חשוב כ"ב ימים, חשוב נא כמה פעמים י"ב יום' יש בכ"ט ימי חודש אלול, יעלה בידך י"ב פעמים כ"ט יום כמנני ימות השנה), וזהו המושך הכתוב (שם יח) 'אספרם מחול ירבון' - שימי אלול הקדושים ירבו על ימי החול של כל השנה'.

ואכן, מתנה טובה ניתן לנו מן השמים י"ד - והם ימי אלול שבו אנו עומדים, ימי אהבה אהוה ורעות, ובהם ניתן ביד כל יחיד ויחיד מישראל לקנות ולברור לעצמו 'מנה יפה' - שנה טובה ומתוקה במלוא הפניים, וכלשון הפסוק (תהלים פא יא) 'הרחב פיך ואמלאהו', יעזוב כל איש את 'השגותיו' הקטנות, ויגש לקראת השנה הבאה בהשגות גדולות ורחבות. שהרי אין מעצור כביכול

יודעים אנו את ה'סוד', שבימים אלו נמצא כביכול הקב"ה עמנו - אני לדודי ודודי לי - אל נהיה כאותו עני מסכן, הבה נתחבר בקשר אמיץ לכל יכול ויהיה 'קשר' זה לטובה לנו לכל השנה הבעל"ט.

וב'משלי הח"ח' (נא) הביא באופן אחר. במי שהיה מחויב ראשו למלך, והיו לכך הוכחות וראיות ברורות ללא כל עוררין, עד שלא היה בידי איש מבית המלוכה לעזרו זולת המלך בכבודו ובעצמו שבידו לחון כל איש כרצונו, המלך היה נוהג אחת בשנה ללבוש בגדי 'איש פשוט' ולסובב במדינה, באותה השנה כשהגיע זמן המלך לעשות כן התאכסן באכסניית ה'מחוייב' הנ"ל והמארח לא ידע מאומה מגדולת 'אורחו' הגדול, רק משיצא המלך ועזב את ביתו נודע לו על כך, מיד החל האיש למרוט שערות ראשו וכה גער בעצמו מתוך בכי ויללה - הרי רק בידי המלך לעזרני, והוא היה תחת ידי - כיצד הנחתי להזדמנות פז כזאת להשמט מתחת ידי...

יג. הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע מסיים באחד מ'תשובותיו' שכתב בימים אלו, וז"ל. ולפלפולי בעלמא (אף בד"ת) אין הזמן גורם, כי צריך לבדוק חדרי משכיות לבב בימים נוראים הללו, אלול תרי"ז (שו"ת דברי חיים יו"ד ח"א לג). וכן כתב הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע, בשולי מכתב שכתב באלו הימים, וז"ל. כתבתי לך זאת בחודש אלול, שכל דקה בחודש זה נחשב אצלי כחודש במשך השנה.

יד. כה אמר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע שהרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע אמר שאינו חפץ להסתלק מן העולם, כי ב'עולם הבא' אין אלול, ואיזה פנים יש להם לחיים מבלי חודש אלול (שרפי קודש, ב"ב).

טו. מאמר נורא היה שגור בפי הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בכוחה הגדול של תפילה, כי הנה מצינו שחז"ל (ברכות לא). למדו כמה וכמה הלכות ב'הלכות תפילה' מתפילתה של חנה, ולכשנתבונן נראה כי חנה ניגשה לתפילתה בכל העוז והתעצומות, כי היא הייתה אשה עקרה שאינה בת בנים, ובבואה לבקש על הבן, החלה לבקש שיהא בנה הנוול לה 'שקול כמשה ואהרן', ומן הנראה היה לנו לומר על כך, וכי כן היא הדרך הראויה - דייך אם תושעי בבן, מנין העוז לבקש 'כמשה ואהרן', ואינו דומה אלא לעני מרוד המתדפק על דלתי בית העשיר הגדול ומבקש ממנו 'נדבת ידו' כמה מיליוני דולר... אלא כאן למדנו פרק נכבד ב'הלכות תפילה' כי אכן, כך היא דרכה של תפילה - ביד המתפלל להפוך ע"י את מצבו מבירא עמיקתא עמיקתא לאיגרא רמא רמא. אף לדידן ייאמר, אל תאמר, עברה עלי שנה בה היה מצב פרנסתי קשה, וכיו"ב בבריאות, בנחת וכו' כיצד אבוא עתה לבקש בהשגות גדולות - דיי אם ישתנה מצבי לטוב, לא כן, אלא יגש בתפילתו לקראת שנה טובה ומתוקה, שנה של מהפיכות לטובה וברכה, אם אך יפתח פיו בתפילה כראוי יגיע לידי כך.

טז. בספר 'חסד לאברהם' (ראדאמסק) הביא רמז לכך, כי התיבות ל'מתי א'עיתר ל'ך ו'לעבדיך (שמות ח ה) עולה ר"ת 'אלול' - כי זה הוא עיקר הזמן להעיתר ולהתפלל על עצמו ועל הרבים.

ומבאר על פי משל למלך רם ונשא אשר קבע לו זמן לבקר בעיר, והנה כל עוד שהמלך בדרכו יש ביד כל אחד לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות, ומראה פנים שוחקות לכולם. אך לאחמ"כ משנכנס לארמונו נסגרים השערים וכבר אין רשות לכל אחד להיכנס לפני ולפנים לקבל את פני המלך כי אם השרים החשובים, ואף גם הם לא יכנסו בלא קביעת זמן ורשות קודם לכן, ולכך דומה חודש אלול שהננו יוצאין להקביל אור פניו ית' בשדה - כשעדיין לא נתיישב על כסא הדין, וביד כל אחד לפעול אצלו כל משאלות לבו^ט.

החכם עיניו בראשו - יקדים תשובתו בימי הרחמים והסליחות

בפרשתן (זו ה), 'והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך', וברש"י, 'המתרגם אל שעריך - לתרע בית דינך (לשער בית הדין שדנים אותו) פועה', שכן שנינו (כתובות

איתא מהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (כי תבוא תרס"א ד"ה במדרש) וז"ל, אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום (משלי ה לד), מדכתיב 'יום יום' משמע שבכל יום (בכל ימות השנה) יש פתיחת דלתות אלו, והם ב' דלתות - לצדיקים ולבעלי תשובה... שהקב"ה חותר חתירה לבעלי תשובה. (והנה, מדכתיב) 'לשמור מזוות פתחי' (שם) משמע דקאי על זמנים מיוחדים שנפתח 'שערים גדולים' כמו אלול ותשרי... רק שצריך האדם כל ימיו לשמור ולהשתוקק לפתיחת השערים האלה, ואז כשיבואו ימי רצון אלו מרגיש בהם הארה, וכפי מה ששוקד על הדלתות יום יום כך זוכה לפתיחות הנפתחים בימים מיוחדים כנ"ל.

וכבר תמה הרה"ק 'בעל התניא' זי"ע (ליקוטי תורה, פר' ראה ד"ה אני לדודי) מכיוון שיש בימי אלול התגלות י"ג מידות של רחמים^ז, כבשבתות ומועדי השנה, אם כן, מדוע לא תיקנו לחוג את כל החודש כ'יום טוב' י"ה.

וכן איתא ב'שפת אמת' (בפרשת כי תצא, תר"מ הדיבור הב') וז"ל, בפסוק (כג ו-טו) 'כי תצא מחנה... ונשמרת מכל דבר רע... כי ה' אלוקיך מתהלך... רמז לימים הללו קודם ר"ה שהוא יום מלחמה כידוע, ולכן יום תרועה כמ"ש במלחמה 'והרעותם בחצוצרות ונזכרתם' (במדבר י ט) כמ"ש בזוהר, לכן יש חודש אלול מקודם להיות נשמר לזכות לסיוע משמים כמ"ש ה' אלוקיך מתהלך - להצילך ולתת א'ויבך ל'פניך ר"ת אלול... שבודאי בני" צריכין עזר משמים, רק כפי הקרבות אליו ית' כמו כן עוזר לנו השי"ת, וצריכין רק הכנה לקבל השראת שכינתו ית'. וכמו שבני" מכינים עצמם בימים הללו לשוב אליו ית'. כן הבורא ית' מגלה הארות הקדושה בלבות בני" בימים הללו. ז"ש ואני תפלתי לך ה' עת רצון, כי בני" מכוונים ויודעים להתעורר בתפלה בימים אלו. שגם בשמים מתעורר שערי רחמים כי אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר ל'א א'תן (ישעיה מב ח) ר"ת אלול - כי מסירין בימים אלו הסתרות הקליפות וסט"א ויש התגלות הקדושה כנ"ל.

יז. הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע אמר ('אמרי פינחס' החדש, חודש אלול אות תכ"ז) שאף שאיתא מהאר"י הקדוש (שער המצוות פ' ואתחנן) שאין לומר 'מקרא' בלילה (ובכלל זה ספר תהלים), מכל מקום בחודש אלול מותר לומר תהלים בלילה. ואפשר לומר כי הטעם שאין אומרים תהלים בלילה מכיוון שבליילה שורים 'דינים', אבל חודש אלול כל כולו רחמים ורצון.

יח. כל עבודת חודש אלול עיקרה מתוך שמחה, וכפי שהמליצו שאלול ר"ת לעבעדיג און ווייטער לעבעדיג (להיות בשמחה יותר ויותר), כי על האדם לשוב אל בוראו בשמחה ובטוב לבב.

כשנשאל הגה"ח ר' יעקב קאזליק זצ"ל מה חובת האדם בעולמו בחודש אלול, ענה ר' יעקב, עלינו לשמוח שמחה רבה, כי הצלחנו ללכוד את הגנב (כשכונתנו על היצר הרע), ואף אנן נענה אבתריה שאף אם עדיין לא לכדנוהו, ואינו תחת ידינו, מכל מקום על ידי השמחה נוכל לו...

יט. כה ביאר הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע בכתוב (תהילים כ י) 'ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו', משל לאב, שהיה 'מלמד' לבנו, יחד למדו מקרא משנה ותלמוד, והנה בכל אותם שעות אשר היה לומד עם בנו היה מתנהג אליו כ'מלמד' לכל דבר, ואם לא היה הבן לומד כראוי היה מענישו ומכהו שילמד בחשק והתמדה גדולה, משסיימו ללמוד והלכו לביתם חזר האב להתנהג אליו כ'אב' באהבה וחיבה 'כרחם אב על בניו'. וכך נשנה הדבר מידי יום ביומו, כעבור כמה ימים, פנה הבן אל האב בהיותם בבית ואמר לו 'אבי' - אנא ממך, השתדל נא אצל ה'מלמד' שלי שיפסיק להכות בי כל כך (מעשה זה היה אצל ה'שר שלום' בעצמו עם אביו). כיו"ב, בימי הרחמים ורצון מתנהג עמנו

עולם יעברו לפני המקום כבני מרון. וחסד עשה עמנו ה' - שהוא 'מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל' (תהילים קמו יט), שהודיענו ברחמיו בתחילת החודש על 'משפטיו' כדי שיהא בידינו להכין עצמינו כראוי לדין הגדול, ואז נצא זכאים בדין, ולא עשה כן לכל גוי, ומשפטים בל ידעום' (שם כ).

הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע אמר (ליקושי הרי"ם עמו תכ), כי חודש אלול מתנה טובה הוא, אשר נותן לנו הבורא ית"ש שנוכל להכין עצמנו לקראת ראש השנה, ובוה ביאר הרה"ק מטריסק זי"ע (מג"א בפרשת ראה) את הפסוק (דברים יא כו) 'ראה אנכי נותן לפניכם היום', 'היום' זה ראש השנה (וזה"ק ח"ב לב:), וזהו 'לפניכם' קודם יום הדין התקרבו אל ה', ותזכו לצאת זכאים בדין לאלתר לחיים טובים ולשלום, ע"כ^כ.

מה: 'אל שערך, זה שער שעבד בו' (במקום שעבד ע"ז). רמו לה הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (תשי"ז ד"ה שופטים) שהמתעורר לשוב מדרכיו ולתקן מעשיו רק ב'שער שנידון בו' - היינו בראש השנה שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, אינו אלא טועה, אלא עליו לשוב אל ה' אלוקיו ב'שער שעבד בו' מיד אחר שעבר על רצון קונו, והיינו שבחודש אלול כבר ישוב וימחר עצמו מכל אשר עשה שלא בשורה^כ, ולא ימתין עד 'יום הדין'^{כא}.

כתב ה'שער המלך' (שער א פ"א, ע"ע ערכי נחל אמור דרוש ב) שהנה נפסק (ח"מ סימן טז א) 'זמן בית דין ל' יום', והיינו שנותנים לנתבע ל' יום לפני שידונו הדיינים בדינו - ויכין בינתיים עדים לטובתו, ובבוא יום הל' אף אם לא הביאם גומרים את דינו. כיו"ב ניתנו לנו ל' ימי אלול בטרם מלך במשפט יעמיד ארץ' בו כל באי

אבינו שבשמים בחסידות ומוחל עוונות עמו, ואז אנו מפצירים ומבקשים ממנו, 'השם' כעת בעת הנהגת הרחמים הגלויים הנרמזים בשם הוי"ה הק', שאלתנו ובקשתנו 'הושיעה' הושיענו נא בזאת שתדבר עם 'המלך' שבעת הדין כאשר יהיה בבחינת 'המלך' המשפט, גם אז נזכה ש'יעננו ביום קראנו', יתנהג עמנו כאב ויעננו לכל בקשותינו ומשאלותינו כרחם אב על בנים.

כ. וכך כתב ב'עבודת פנים' (מכתב עד) ב"ה קודם ר"ה תש"י, אכתוב לך מה שעלה ברעיוני אתמול בהשיבה שלנו, כי אלול ר"ת ל'יגמר אינש ו'הדר ל'יסבר, והרמז הוא, כי קודם כל צריך אדם לגמור בדעתו ובלבבו שלא יחטא עוד, והדר ליסבר - מלשון 'שברו על ד' אלוקיו' (תהילים קמו ד), לקוות ולצפות להשי"ת שבודאי יהיה בעזרו. כי באמת אצל השי"ת איז גרינגער צו פועלן ווי ביי זיך אליין אז מי זאל טאקי באמת נישט וועלן זינדיגין (כי יותר קל לפעול אצל הבורא מאשר אצל האדם עצמו - שיפטיק מלחטוא) אז בוודאי יהיה השי"ת בעזרו.

כא. כתב 'המחבר' (שו"ע סי' תקפ"א ס"א) 'נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים, מראש חודש אלול ואילך עד יום הכיפורים', וברמ"א - ומנהג בני אשכנז אינו כן. והיה מדייק הגאון בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל, שאין כוונת הדברים אלא לענין אמירת הסליחות (שלא נהגו בני אשכנז לאומרם מתחילת חודש אלול, רק בסופו), אבל בענין ההשכמה לא פליגי, כי זה ודאי שלא היה 'מנהג' באשכנז להרבות בשינה בחודש נשגב זה... אם לא ל'סליחות' אזי ישכים קום לעבודת הבורא בתורה ותפילה...

כב. לאידך, יש לך לדעת כי אחריות גדולה מוטלת על כל אחד ואחד מאתנו, כי הם ימי הזריעה לכל השנה הבאה, אומר היה המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לעוונישטיין זצוק"ל, ימי אלול כ'ימי זריעה' בעבודת השדה הם, וכמו שבזריעת השדה - מי שאינו זורע אף ב'טענת אונס' לא יהיה לו מה לאכול... כיו"ב הוא לענין עבודת אלול, החכם עיניו בראשו - יזרע כעת ויאכל פירותיו במשך השנה הבעל"ט (קונטרס ימי רצון).

וכבר המשילו את הדבר ל'קבלן' הבונה בנינים לרבים, שהיה מן ה'טועים' החושבים כי ה'פרנסה' תלויה ביד האדם, ולא דווקא במה שנקצב לו ב'ראש השנה', אי לכך כשהיה משלח את בנו לקנות לו אבנים חימר וסיד היה מצווה לקנות מן הגרועים שבשוק - העולים כמחצה מהטובים שבשוק, והיה אומר - מה איכפת לי הרי כל החורים והסדקים שיתהוו בכותלי הבית, וכן צינורות המים שיתפוצצו, הכל יקרה רק בעוד כשנתיים ימים - אחר שכל המעות יגיעו לידי...

יומא חדא, בא בנו בברית האירוסין, ויפן האב לבנות לו ארמון כראוי וכיאות לבן 'עשירים' שכמותו, וישלח את הבן לקנות אבנים וחימר וכו', כששב הבן מן השוק ראה האב שאף בפעם הזאת קנה מה'זיבורית' שבשוק, שאלו האב מדוע עשית שטות זאת, אמר לו הבן ומה נשתנה בנין זה מכל שאר בנייך... אמר לו האב, 'שוטה שבעולם',

ביום הדין, ושיהי' בידך ורשותך להטות הרחמים והדין כל אחד למקום הראוי לה ברצונך, אבי"ר.

כתב הרה"ק השפת אמת זי"ע במכתב התחזקות (משנת תרכ"ה, שפ"א ליקוטים), 'אהובי ידיד נפשי, ראש חודש אלול אין מן היושר לישן בשינת ותרדמות העולם הזה, ובלי ספק בזמנים כאלו יש התעוררות מן השמים אל האדם גם כן, אולם צריכים לפתוח פתח'. ולדין ייאמר מי הוא זה ואי זה הוא - שוטה אשר יאבד מה שנותרים לו, ולא יעבוד בכל כוחו לקנות לעצמו שנה טובה ומתוקה בכל ענייניו²².

אם יעשה את שלו הקב"ה יגמור בעדו, כי אכן, בימים הללו הננו זוכים שהקב"ה בכבודו ובעצמו יקיים בנו ברית מילה - בערלת ואוטם הלב, וכמו שכתב 'בעל הטורים' (פר' ניצבים ד"ה את לבך), שתיבת אלול

ואם כה יעשה מובטח הוא שתקובל תשובתו ברחמים וברצון, וכמו שכתב הרה"ק ה'אמרי אלימלך' מגראדו'סק זי"ע (כי תצא ד"ה א"י הכתוב) על מה שנאמר בפרשת כי תצא (כ"א י), 'כי תצא למלחמה על אויבך', שכאן למדנו כי סגולה מיוחדת יש לו למתחיל את עבודת הקודש כבר בחודש אלול, וז"ל. דקאי על מלחמת האדם ביום ר"ה - יום הדין, אשר יבואו בני אלוקים להתייצב ולריב ריב על בני אדם, והנה ודאי בר"ה יום המלחמה לא שייך לומר ש'תצא' למלחמה כי אז הוא בעומק המלחמה כנ"ל, אלא עליו לצאת למלחמה עוד קודם יום הדין - יום המלחמה, להעריך מלחמה וקרב ע"י תשובה ותפלה וצדקה ובוה ינצח במלחמה ויזכה ביום הדין. וזהו 'כי תצא למלחמה' מורה על יציאתו קודם בא המלחמה, בחודש אלול ימי הרצון האלה... אז מבטיחו הכתוב ונתנו ה' אלקיך בידך, היינו שיתן לך המקום ב"ה את נצחון המלחמה

הרי כל הבניינים אינם אלא לשם ממון, ואם בידי להרוויח אותו הממון ע"י הזיבורית, מדוע לא אעשה זאת (שהרי לא היה מן ה'יראים' את ה'), אבל בנין זה הרי הוא ארמונך שאתה בעצמך עתיד לדור בו ימים ושנים, וכי ברצונך שבעוד שנתיים יתפוצצו כל צינורות המים, ויתגלו שברים וסדקים בכל פינות הבית...

אף אנן נאמר, אף אם ח"ו במשך השנה - פעמים שהאדם לומד מלומדה'דיג, או מתפלל שלא כראוי כל כך וכו' וכו' - אבל בזו העת - עליו לידע שכל מצבו ומעמדו בשנה הבעל"ט תלוי ועומד בימים הללו, וכמו שהוא בעצמו עומד לדור במדורו הנבנה באלול דהאי שתא, וכמה עליו להיזהר שתהא עבודתו עידית שבעידית כדי שגם השנה הבעל"ט תהיה עידית שבעידית.

בספה"ק 'שבט מוסר' (פרק כ"ז) מובא משל נורא הוד שהעולם דומה לבור עמוק מאד, אשר בתוכו כמה אריות רעבים ועוד חיות רעות, נעמד לו האיש מעל הבור והחל לשחוק מן האריה ולהתגרות בו, עד שלפתע מבלי משים נפל אל תוך הבור, אמנם בדרך נפילתו הזמין לו הבורא קלח של עשב הצומח בכותלי הבור, נאחז בו האיש והציל את חייו, וכך נשאר תלוי מעל שיני האריות, בעודו נאחז בקלח מצא חור ובו דבש והחל מתעסק בו בידו האחת (בעודו מחזיק בקלח רק ביד אחת), והנה הגיעה חולדה והחלה לכרסם בקלח העשב סביב סביב, ומכיוון שזה עסוק בדבשו לא שם על לבו... עד שגמרו החולדות לאכול הקלח ונפל הלה לתוככי פיהם של אריות המשחרים לטרף (עיי"ש הנמשל).

ואפשר נמי להמשילו לחודש אלול, כי האריה מרמז על יום הדין אשר אף מלאכים ושרפי מעלה חיל ורעדה יאחזון, והקב"ה נתן לנו את חודש אלול שהוא הקלח שנאחז את עצמינו בו ועל ידי זה ננצל ממלתעותיו של הארי, החולדה היא הימים של חודש אלול שהם מתקדמים 'סביב' השעון יום אחר יום בזה אחר זה, ואין השעון נעצר לרגע, ועוד מעט ונכנסים אנו כבר ליום הדין, ואין לו אלא עצה אחת לאחוז היטב בקלח - היינו בתשובה תפילה וצדקה המעבירין את רוע הגזירה, ואשרי המשכיל לנצל את הימים כדת וכנון, כי בזה ירוויח לעצמו שנה טובה ומתוקה יותר מעד השתא, ויטיב לעצמו בכל העניינים פי כמה וכמה.

כג. שח הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע שבשנה אחת ראה בחלומו, האיך שעוברים עליו כל ימי אלול הקדושים, והוא עצמו נשאר כעץ יבש ללא כל התעוררות והתלהבות, כיו"ב ממש עוברים עליו ראש השנה ועשרת ימי תשובה, יום הכיפורים והושענא רבה, והכל מתוך קרירות גדולה, ללא כל התעוררות וטעם, והחל לזעוק במר נפשו על ההסתרה הגדולה והחשכות אשר אפפוהו, תוך כדי זעקותיו התעורר משנתו, והנה רואה הוא שהיום ערב ראש חודש אלול, והרי שלך לפניך' - עדיין לא איחר את המועד...

באר הפרשה - שופטים - אלול

עולה לראשי תיבות של הפסוק (דברים ל ו) 'ומל ה' אלוך את לבך ואת לבב זרעך'^{יד}.

כי הם ימי 'יצירת הולד' של השנה הבעל"ט. וביד האדם לבקש רחמים ותחנונים מלפני המקום שיתהפך כביכול מנוקבא - בחינת דין, לדוכרא שהוא כולו השפעת רחמים.

לכל אשר יקראוהו - קבלת התפילות בימים אלו

איתא מהאריז"ל (שעה"פ שה"ש) על הפסוק 'אני לדודי ודודי לי', וז"ל. ר"ת אלול, לרמוז כי בחדש אלול הקב"ה מתרצה עם ישראל, ונעשה דוד להם לקרבם בתשובה, והוא קרוב לקוראיו בחדש זה, עכ"ל^{יה}.

ה'שער המלך' (שער א פ"ה) מבאר עפ"י דברי חז"ל (ברכות ס.) שב'ארבעים ימי יצירת הולד' יתפללו אביו ואמו שיהא הולד זכר, כי אז עדיין בידו להפוך (בתפילתו) את הולד מנקבה לזכר, וברומה להם הינם ארבעים יום שמתחילת אלול עד לאחר יום הכיפורים,

אחד מחסידי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (שהיה נכנס אליו בכל עת מצא להתייעץ עמו בענייני עסקיו) נכנס אליו פעם בחודש אלול לשאול אותו בענין איזה עסק שהוצע לו, ענהו ה'שפת אמת', הנה בכל השנה מדבר אני אתך מעסקים (ביזנעס'), בחודש זה העסק וההשקעה הטובה ביותר היא עבודת התשובה, כי המשקיע כוחותיו לשוב אל ה' בזה החודש מרוויח מזה רווחים גדולים, הן ברוחניות והן בגשמיות, למשך כל ימות השנה הבאה, ואשרי מי שעניו בראשו...

כד. הוסיף הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע שאכן האדם אשר ימול ערלת לבו ויכרית מעצמו כל שורש פורה ראש ולענה, יקיים בו גם 'ראשי תיבות' של אלול אהוב למעלה ונחמד למטה. אך באם ח"ו אינו מל את לבבו, אלא מקיים בנפשו 'הכבדתי' את לבו ואת לב' אזי נעשה ראשי התיבות אלול אוי לו ואוי לנפשו (עיי' ייטב פנים 'שירת דוד' יט). עוד כתב שם ב'בעל הטורים' לולא האמנתי לראות בטוב ה' (תהלים כז יג) לולא אותיות אלול, שמאלול ואילך חרדתי נגד ה'.

וכבר אמרו בדרך צחות לבאר מדוע נרמז בתיבת לולא שנכתבה בהיפוך מאלול, כי זהו תכליתנו - אף שהלך להיפך מדרך הישר כל השנה, בזו העת יתחיל להלך בדרך הישרה והמקובלת.

כה. ה'שערי תשובה' מביא בסי' תקפ"א (ס"ק א) בשם ה'ברכי יוסף' זי"ע שראה לקצת רבנים גדולי הדורות, שבימים אלו היו ממעטים מעט מסדרי לימודים והרבו בתפילות ותחנונים. ולדידן יאמר שלא למעט ח"ו מלימודינו, אלא למעט ככל האפשר בשאר 'עניינים החשובים'... ולעסוק בתפילות ותחנונים קמי מלכא, שיחדש עלינו שנה טובה ומתוקה.

סיפר הרה"ק רבי ישראל אברהם מטשערנאוסטראה (בנו של הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע), על עשיר אחד שהיה לו בן יחיד אשר ירד מדעתו ל"ע, וגרם בושות לאביו, עד שבליט ברירה היה כולאו בבית לבל יתגלה קלונו ברבים, לאחר זמן שמע האב את שמעו של הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, שהוא מחולל פלאות ופועל ישועות בקרב הארץ, שם האב את פעמיו יחד עם הבן לעבר ליז'ענסק הרחוקה מביתו מהלך כמה וכמה פרסאות, הימים היו ימי 'חודש אלול', ועל אף ששמע האב שאין הרה"ק מקבל את הקהל בחודש אלול, ואפילו על מקרה של פיקוח נפש עונה בקיצור נמרץ, מכל מקום הרגיש העשיר שחייב הוא ליסע אל הרבי (בחשבו שבזכות 'עשירותו' יפתחו בפניו כל השערים).

על אם הדרך פנו העשיר עם בנו ללון באחד הפונדקאות, בהיותם שם, ניגש אליהם הלך עני, וביקשם שיואלו לסייעו בתרומה הגונה, כאשר ראה הבן את העני פנה אל אביו כאחד האדם ואמר לו, אבי אבי, אנא, הענק לו נתינה הגונה, האב ששמע זה לראשונה מזה עידן ועידינים - היאך שבנו מדבר כאדם שפוי בדעתו נתמלא אורה ושמחה ונתן לעני מטבע של חצי זהוב, עתה פנה אליו העני ושאלו להיכן פניו מועדות, סיפר לו העשיר על בנו ומצבו, ולכן נוסע הוא אל הרבי רבי אלימלך שירפא את בנו, פנה אליו העני ואמר לו, הנך רואה שבנך כבר חזר לדעתו להיות ככל האדם, ואם כן מה לך כי תיסע אל הצדיק להפריעו מעבודתו הקדושה של חודש אלול על לא דבר, אך העשיר לא שעה לדבריו, באמרו אם כבר באתי עד הנה לא אמנע עצמי מלהיכנס לפני ולפנים, להתברך מפום ממלל רברבן, בהגיע העשיר למעונו של הר"א העניק מתת יד הגונה למשמשים בקודש, ולאחר מכן נתנו לו להיכנס אל הקודש, משנכנס אל קודש הקדשים הניח לפני הרבי כפדיון נפש סכום אדיר של שנים עשר זהובים,

באר הפרשה - שופטים - אלול

ג

באלו הימים - ימי ההכנה לקראת יום הדין הגדול - יום בו 'תחתוך קצבה לבל בריותך', מן היושר לבל 'בר דעת' לדעת כי תחת היוניעה והעבודה הקשה על הפרנסה - 'על המחיה ועל הכלכלה' במשך ימות השנה שבאמור ממילא איננה מועלת במאומה, עדיף לו להזיז ולהתייגע בזה החודש ב'ספר התהלים' ובתפילות, ובוה יקצור 'רווחים' נאים וגדולים למשך כל השנה הבעל"ט,

זו"ל הרה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע (עץ הדעת, כי תצא ד"ה או ירמוז), ועיקר התשובה הזו להיותה מקובלת תהי' בחודש אלול הנקרא 'ירח ימים' הנוראים כי אז תפלתך נשמעת. ושערי תשובה פתוחים, כמ"ש 'דרשו ה' בהמצאו', ובסוד 'אני לדוד ודודי לי' ר"ת 'אלול', כי אז נהפך הקב"ה לידיד ואוהב אל האדם השב בתשובה^{כז}.

ששוויים היה לעין ערוך, נענה הרבי רבי אלימלך ואמר לו, מה לך יהודי, שלאליהו הנביא לא הענקת כי אם חצי זהוב, ואילו למיילעך אתה נותן י"ב זהובים, או אז הבין אותו יהודי שהעני אשר פגש היה אליהו הנביא בכבודו ובעצמו, סיים רבי ישראל אברהם ואמר, הרואים אתם כמה יקר בעיני ה' עבודתו בקודש של דודי הקדוש הרבי רבי אלימלך בחודש אלול, עד כי שלחו את אליהו הנביא שירפא את בנו של העשיר, ובלבד שלא יפריעוהו מעבודתו הקדושה (קדושת נועם אלימלך עמו' תקד).

כו. איתא בתשובות מהרי"ל (תשובה ל"ג) אודות הרוצה להוסיף בערב ר"ה מחול על הקודש - ולקבל על עצמו קדושת יום טוב קודם חשיכה, ומסיק שלא יקדש 'קידוש היום' קודם צאת הכוכבים, כדי שלא יאמר 'מקדש ישראל ויום הזיכרון', ויתחיל את 'יום הדין' קודם זמנו, ואפשר להעמיס בדבריו שלא ימעט מימי ה'רחמים' של חודש אלול, ודי בהערה והארה זו...

כז. נהגו ישראל עם קדושים להרבות באמירת תהלים המסוגלים ביותר באלו הימים. וכבר אמר הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע (למשמשו כאשר שלחו לקנות עבורו ספר תהלים) דער סאזאן פון חודש אלול איז דער תהלים (ה'עונה' של חודש אלול הוא ספר תהלים).

כתב הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע (הובא ב'אבות הראש' מבנו של הגר"ח פאלאג'י, חלק נפש יתירה אות קפג) שג' זמנים מסוגלים ללמוד בספר תהלים - ואלו הם, בשבת קודש, ובימים טובים, בראשי חדשים, ולמעלה מהם בימי חודש אלול. והוא היה נותן בהם סימנים, כי פתח בפרק ראשון באשרי שהוא ר"ת אלול שבת ראש חודש יום טוב, ולכן אמרו בגמרא (ברכות י): 'כל פרשה שהייתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי'.

המהר"ם שפירא מלובלין זצוק"ל שלח פעם בחודש אלול מכתב אל הרה"ג ר' דוד הלחמי זצ"ל (שהיה הגבאי בישיבת חכמי לובלין), שיורה לכל בני הישיבה, שמלבד עשרת פרקי תהלים שאומרים בחודש אלול בכל יום כמובא בפוסקים, יוסיפו לומר בכל יום ויום בחודש אלול את פרק קי"ט אשר כולו בקשות על רוחניות, תורה וקרבת ה', וזהו כוונת הזמן של חודש אלול להתקרב אל ה', ועלינו להשתדל לומר לכל הפחות פעם אחת בשבוע פרק זה.

וכן נמי תקנו לומר בכל יום את המזמור 'לדוד ה' אורי וישעי', וכתב ב'סידור האר"י - סידור ר' שבת' (סדר כוונת ר"ח אלול) וז"ל. כל האומר מזמור כ"ז 'לדוד ה' אורי וישעי' וכו' מר"ח אלול עד אחר שמחת תורה ערב ובוקר דבר יום ביומו אזי הוא מובטח שמוציא שנותיו בטוב ויערב לו, ואפילו גזירה רעה כתובה על האדם מן השמים יכול לבטל, ומעביר מעליו כל המקטרגים ושטנים ומארי תריסין ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות ויוצא בדימוס זכאין בדין, ועי"ז יכניע כל המקטרגים. כי מר"ח נפתחו י"ג מקורות מי"ג מכילין דרחמי והם מתגלין ומאירין למטה... ועי"אמירה זו אנו פועלין ומבטלין מעלינו הבי"ד של מעלה ומארי תריסין ומקטריגין - שאין להם רשות לקרב כלל לדון אותנו, אלא 'מלפניך' משפטינו יצא ואז יוצאין אנחנו זכאין בדין.

ובכמה קהילות נהגו לומר בכל יום בחודש אלול את פרק קמ"ג לפי שכתוב שם 'אל תבא במשפט את עבדך', וכמו כן יש אומרים פרק נ"א שהוא 'מזמור התשובה' (כלשונו של רבינו יונה בספר שערי תשובה שער הראשון אות לג). ובכלל, יש קהילות הנוהגים לומר כל ספר התהלים בכל שבת קודש מימי אלול, ונהרא נהרא ופשטיה, זה הכלל חלילה לו לאדם לבטל את הזמן בשינה ותרדימה, אדרבה, יקום נא, ויזעק אל ה' אלוקיו - כל חד וחד לפני מנהגו וירווח לו. בדרך צחות ביארו את דברי חז"ל (שבת גג) 'חמרא אפילו בתקופת תמוז קריא ליה'. ולכאורה צריך ביאור, הרי שלהי דקייטא קשה מקייטא (וימא כט). פירושו, שהחום בחודש אלול - בסופו של קיץ קשה מאמצע הקיץ, ואם כן היה לומר חידוש גדול יותר - שלחמור קר אפילו באלול, אלא י"ל. כי אכן אפילו החמור איננו קר בימי אלול...

באר הפרשה - שופטים - אלול

לא. בכפילות לשון הקרא כגון בפסוק 'הענק תעניק' - אפילו מאה פעמים' וכן אמרו על 'השב תשיבם' ועוד הרבה פסוקים, אף כאן ייאמר בכפילות 'שום תשים עליך' עול מלך אפילו מאה פעמים - אף אם כבר המלכתו ע"ע, אבל נפלת וח"ו מרדת במלכו של עולם, מ"מ תשוב לקיים 'שום תשים עליך מלך' אפילו נפלת וקמת ונפלת מאה פעמים.

ובך מרומז בפרשתן בפסוק (כ ה) 'מי האיש הירא ורך הלבב', וברש"י, 'הירא מעבירות שבידו'. מכאן שהפחד מהירידה קשה יותר מהירידה עצמה, ולזה

ולא רק ב'פרנסה' הדברים אמורים, אלא בכל ענין וענין, פי כמה וכמה יפעל האדם אשר ישקיע כל מרצו כוחו ואזנו בתפילות כראוי בימים אלו ויחסוך מעצמו טירחות ויגיעות יתירות במשך כל השנה הבעל"ט"ח.

שום תשים עליך מלך - דרך התשובה פתוחה לכל יהודי, מה מקום יש לייאוש

בפרשתן (יז טו) 'שום תשים עליך מלך', ונתבאר בספרים דקאי על 'קבלת עול מלכות שמים', שעל כל איש מישראל לקבל ע"ע עול מלכות שמים בכל עת ושעה"ט. והוסיפו לדרוש בדרשת חז"ל (ב"מ

כח. וכבר אמרו שלכן איננו רואים כהיום את 'פחד הדין' שורר בקרב בני ישראל בימים הנוראים, כי אבדה האמונה ואיננו מאמינים די הצורך בכוחה של תפילה, שבידי כל איש ואיש לבטל כל מיני גזרות ולקרוע גזר דינו ע"י התפילה, על כן מתייאשים מעיקרא, וממילא מסירים מעל עצמם כל פחד... אך אם אתה לו שמענו, יאמינו כראוי בכוחה של תפילה, ויסור מהם ייאוש ופחד שווא, וממילא ראו נראה את הפחד ולאידך את התקווה אשר הם תולים בתפילתם שעל ידה יהפכו כל רע לטוב וכל מר למתוק.

וכן איתא במדרש בפרשתן (ה ב) 'לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם' (משלי ו ו), כי אין אורך ימיה של 'נמלה' יותר משהיה חדשים, ואין מאכלה בהם יותר מחיטה ומחצה, ואעפ"כ היא אוגרת וכונסת הרבה הרבה תבואה, ולמה היא עושה כן, שאמרה שמא יגזור עלי הקב"ה חיים ויהיה מוכן לאכול, אמר ר"ש בן יוחאי מעשה היה ומצאו בבור שלה שלש מאות כור מה שמכנסת מן הקיץ לחורף. היינו אף שיודעת שאינה חי' כל כך, עכ"ז מאמינה באמונה שלימה בהשי"ת שמא יגזור עלי חיים למעלה מכל סיכוי ודרך הטבע, כי לא יפלא מה' דבר. אף אנו נאמר, אתה בן אדם מה לך נרדם - הנמלה מתייגעת ביגיעה עצומה בעד 'שמא יגזור עליה הקב"ה חיים' ואתה לא תשכיל להתייגע בעד וודאי יגזור עליך הקב"ה חיים וברכה וכל מיני ישועות - אם אך תבקש ממנו (ויאמין לכה"פ כאמונתה של נמלה זו שהקב"ה יושיענו למעלה ומחוץ לדרכי הטבע).

כט. אגב אורחא, הרה"ח ר' יצחק גרשטנקורן ז"ל היה ממייסדי העיר בני-ברק, הלה מסר את נפשו לבנות את העיר ודאג לכל צרכיה על הצד היותר טוב, אמנם 'אם אין קמח אין תורה' והוכרח ליטול על כתפו הלוואות וחובות עצומים, ומשהגיע 'זמן פירעון' הוכרח לכתת רגליו בגולה לאסוף מעות מנדיבי עם. פעם אחת הגיע לאחת העיירות, וסיפר למרא דאתרא על מפעליו הכבירים בארה"ק, הרב התפעל מאד והפליא את מעשיו הטובים, ובתוך דבריו אף אמר לו, שהוא מקנא בו על שהוא זוכה לבנות עיר ואם בישראל ברוח התורה והיראה, נענה ר"י והשיב, שהוא מוכן ומזומן לוותר על זכויות גדולות אלו אם יבוא אי מי ויטול על שכמו גם את החובות העצומים שהשתרגו על צווארו מחמת הקמת העיר, שמע המרא דאתרא לדבריו והפריך את דבריו מתוך פרשתן, בסדר המלחמה (כ ה-ה) שהמשוח מלחמה היה מכריז לפני אנשי הצבא 'מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו... ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו, מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו, ובמשנה שנינו (סוטה מד.) על המשך הפסוק 'והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם - ובעקיבו של עם מעמידין זקיפין לפניהם ואחרים מאחוריהם, וכשילין של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו, שתחילת נפילה ניסה', ויש לדקדק, שבתחילה היה משוח מלחמה רך כקנה ונותן רשות לכל הרוצה לחזור לביתו, ואילו בסוף נקט בלשון קשה, והחמיר על החפץ לחזור לביתו עד שהתיר לקפח את שוקיו. אלא ביאורו, כי בטרם שייכנס האדם לשדה המלחמה הרשות נתונה בידו לבחון ולבדוק אם בידו ללכת למלחמה אם לאו, ואם מרגיש שיש לו לב רך יכול לחזור לביתו, אבל אחר שקיבל על עצמו ללחום נגד האויב עליו לקיים את קבלתו במסירות נפש כי אם קיבל ע"ע בוודאי יש בו כוח ותעצומות לעמוד בזה. ובזאת סיים הרב ואמר לרבי יצחק ז"ל, אם קיבלתם על עצמכם לבנות את העיר, הרי זה עצמו מוכיח שיש בכם את כוחות הנפש להוציאם מן הכח לפועל, ובוודאי שה' לא יעזוב אותך... ולא יתן למוט רגלך.

ואל יאמר, כברו עוונותיי למעלה ראש, ולא אלי דבריכם אמורים, כי איתא בחז"ל (יומא פו.) גדולה תשובה שמנעת עד כסא הכבוד, שנאמר (הושע יד ב) 'שובה ישראל עד ה' אלוקיך', וביאר הרבנו חננאל 'גדולה תשובה שמנעת עד כסא הכבוד - אפילו אם הגיע חטאתו עד כסא הכבוד'. והיינו שאף אם הגדיל בחטא ורבו עוונותיו עד לכיסא הכבוד, עדיין לא ננעלה הדלת בפניו - אם ישוב מיד יקבלנו הבורא. על כן 'בל יראה ובל ימצא' שום איש מישראל שיתייאש מן התשובה, ואין דבר העומד בפני התשובה.

זכמו שנאמר בפרשתן (טו כב) 'ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלוקיך', ופירשו צדיקים, דקאי על האדם שעושה את עצמו כמצבה שאי אפשר להזיזה ממקומה, וברוב ייאושו נראה לו שכבר אבדה תקוותו, ומה שהיה הוא מה שיהיה, וכבר אי אפשר לו להשתנות לטוב, הנהגה בזו - 'שנה ה' אלוקיך', והיינו נמי דכתיב (שמות לד יז) 'אלהי מסכה לא תעשה לך' שהיא חתיכת מתכת שעושים בדפוס ותבנית, ומדמה א"ע לתבנית זו שאי אפשר לשנותה, זה נחשב לע"ז. כי ביד כל

אמרו מי האיש הירא זרך הלבב - הירא מעבירות שבידו, ולא אמרו 'מי האיש החוטא ילך וישוב', כי ה'חוטא' עדיין כשר הוא לצאת ללחום את מלחמת ה', שהקב"ה 'רוצה בתשובת עמו', אך 'הירא' מהעבירות שבידו ומתפחד מהנפילות זה תקנתו קשה - 'ילך וישוב לביתו'.

עוד רמז לן הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (ריש פרשת צו) שאמרו חז"ל (סוטה מד:) שח בין תפילה של יד לתפילה של ראש עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה, ומבאר, שתפילין של יד הם כנגד הלב - לשבר בזה תאוות ומחשבות ליבנו לעבודתו ית"ש, ומורה על שברון הלב ממצבו הרוחני, לעומתם תפילין 'של ראש' מורה על התרוממות הרוח והדעת ועל ההתחזקות וההתחדשות, והסח ומפסיק בין תפילין של יד לשל ראש, כלומר שמפסיק לאחר שמשבר ליבו בקרבו, ואינו מתחזק תיכף ומיד, הרי הוא חוזר עליה מעורכי המלחמה, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה כנגד היצר, אלא רק על ידי ההתחזקות יהא בכוחו לנצח את יצרו הרע ולהיות לוחם נאמן להש"ת.

ל. הגאון רבי ישראל סלנט'ער זי"ע אמר פעם לאחד שהתאונן לאמר הנה התיאשתי כבר מעבודת ה', כי אין בכוחי לשוב ולעמוד אל מול יצרי הרע, המתגבר עלי בכל כוחו, ענהו רבי ישראל, הנה יצרך הרע מאמין בך יותר ממה שהינך מאמין בעצמך, וראיה מדברי הגמרא (ר"ה טז:) שהשטן מתערבב בעת תקיעת שופר, ואמרו בירושלמי (מובא בתוס' שם ד"ה לערבב) שהוא מחמת יראתו שמא הקול הנשמע הוא שופר של משיח וכבר שבו ישראל בתשובה, נמצא השטן מאמין שבכוחך לשוב בתשובה שלימה, ואילו אתה אינך מאמין שבכוחך למחוק את כל עברך ולהתחדש בעבודת קל חיה.

וכבר אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע על הפסוק בפרשתן (טו יט) 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו', ומה אם הזומם לעשות רע לאחיו להרגו וכדו' נענש אף אם לא יצא זממו לפועל, קל וחומר הוא לאדם הזומם על עצמו רע - כלומר, להרוג את עצמו על ידי ייאושו כי רב, בהביטו על עצמו כשפל נבזה וחדל אישים, ולהיפך, מידה טובה מרובה, כמה שכר יקבל האדם כאשר יתחזק בכל זמן ועידן, לומר גיבור אני, וערך רב יש לי, ובעזרת ה' אעשה ואצליח...

וכבר המשילו את דרכו זו של היצר, לאותו 'גנב' מחוכם, שהיה לוהו מחברו מאה מעות, ולמחרת בא ואמר לו, הריני כבר חייב לך מאה, במטותא ממך הלווה לי עוד מאה ויחדיו אהיה חייב לך מאתיים, וכך שנה ושילש, והוסיף עשות עם כל בני העיירה, עד שהגיע לפיקח אחד ולווה ממנו מאה מעות, בשעה שבא אליו בשנית לומר לו את 'פזמונו' - הנה כבר מחויב אני לך מאה הלווני עוד מאה ואהיה מחויב מאתים, ענהו הפיקח, אינך חייב לי מאומה... כלך לך ממני. כך הוא דרכו של יצר, ביום הראשון מפתה את האדם לדבר עבירה, ולמחרת אומר לו, הרי ממילא עברת אתמול על רצון בוראך, כבר אינך 'צדיק יסוד העולם', א"כ אפשר לך לחטוא עוד, וכך ירד לאבדון, וכל זה רק ע"י שמדמה לו תדיר שאינו כי אם חוטא ופושע גמור, אך החכם עיניו בראשו, ומיד בשעה שיבוא אליו היצר בשנית, יענהו, מעולם לא חטאתי והנני צדיק הדור, כיצד העזת פנים לפתותני לדבר עבירה, ובכך ירחיק מעל עצמו את פגיעתו הרעה של המלאך המשחית.

באר הפרשה - שופטים - אלול

אחד ואחד ניתן הכח להתחדש ולהתחזק, ואין לך דבר העומד בפני התשובה.

וזכרנו איתא מהרה"ק ב'בית עין' זי"ע (ראה ד"ה א"י ראה) בביאור המשנה 'איזהו חכם הרואה את הנולד' כי גדולה תשובה שמגיעת עד כסא הכבוד - כלומר, למקום שמשם חצובות נשמות בני ישראל, והקב"ה נותן לזה השב בתשובה נשמה טהורה וחדשה... והחכם יודע את אשר לפניו ושב כסדר בתשובה, ונעשה כמי שנולד מחדש.

יה"ר מלפני אבינו שבמים שנוכה להתקרב אליו בעתים הללו, לפעול פעולת טוב לנו ולנפשנו בתשובה תפילה וצדקה, כוח"ט לנו ולכל ישראל בספשלצ"ג. לאלתר לחיים טובים ושלוש.

ובפרט, ב'חודש הרחמים והסליחות', הוא החודש אשר ניתן לנו כמתנה טובה להתחדש לשוב אל ה' לעשות רצונו בלבב שלם. וכה אמרו צדיקים לרמו במזלו של החודש 'מזל אלול בתולה' לא (ספר יצירה פ"ה מ"ה), שבחודש זה ביד כל אחד לעזוב את כל העבר - כמי שלא קלקל מעולם לב, דוגמת קרקע שלא נחרשה מעולם - הנקראת בגמרא 'קרקע בתולה' (ע"ז לב), ואז ייכנס כשהוא צח ומצוחצח לקראת יום הדין בו יפקוד ה' את כל ברואיו בדין.

לא. כתב ה'רא"ש' על התורה (בראשית ו ב) כשירדו המלאכים, אמרה הבתולה לא אשמע לכם אם לא תעשו הדבר הזה - שתתנו לי כנפים שלכם, כמו שנא' (ישעי' ו ב) 'שש כנפים לאחד', נתנו לה כנפיהם, מיד פרחו לשמים ונמלטה מן העבירה, ואחזה פני כסא, והקב"ה פרש עליה עננו וקבלה, וקבעה במזלות, והיינו 'מזל (אלול) בתולה', והמלאכים נשארו בארץ ולא יכלו לעלות עד שמצאו סולם שיעקב אבינו חלם ועלו, הה"ד 'והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו'. הרי לך שכל מהותו ומזלו של חודש זה - להיות 'בורח מן העבירה'.

לב. איתא מהאר"י הקדוש זי"ע (שער רוח"ק יחוד י"ו) שיש לכוון בחודש אלול את הפסוק (ישעי' מג טז) 'הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה' (עיי' ב"ר ו ה - הובא בקדושת לוי לר"ה בשינוי לשון) כי בו נותן לנו הקב"ה 'דרך' לשוב אליו יתברך. ואמרו בעלי הרמז, על פי 'מאמר החכם' (אגרות סופרים לרעק"א איגרת ט) - אלפי אניות עברו כבר בלב ים, ואפילו אחת מהם לא סללה דרך כבושה לטובת הרבים שיהא בידם לבקוע שם, אלא כל הרוצה לעבור את הים, עליו להיכנס אל תוך הים, ולפלס דרך ונתיב לעצמו, ואף שיעמדו לו מכשולות רבים בדרכו כגלי הים, ומכמורות ושאר מניעות, יתגבר עליהם עד שסוף דבר יגיע למחוז חפצו.

וזוהי ההוראה ל'בעל תשובה', אל יאמר 'הורני דרך תשובה', מהי הדרך הסלולה לתשובה, וכדומה בשאר טענות, לזה אומרים 'הנותן בים דרך' - כמו שבים אין דרך כבושה לרבים, אלא כל אחד נכנס לתוך מי הים ומפליג לדרך ולבסוף יבוא אל תכליתו, כמו כן אתה - תתחיל להפליג בים התשובה, קפוץ נא אל מי הים הסוערים, התגבר על גלי הים המאיימים לבלעך, ולבסוף יערב לך ותגיע למחוז חפצך בשלום ובשלווה.

עוד אפשר להסביר את שייכות הפסוק 'הנותן בים דרך' לענין התשובה, דכמו שאחר עבור אניה בלב ים אין ניכר שום סימן על המים שעברה שם אניה ואפילו ברושם בעלמא, כך ממש הוא אצל בעל תשובה, דאחר ששב אל ה' בכל לבו, שוב אין ניכר על נשמתו שפעם חטא לה' ואפילו רושם בעלמא.

ויש מי שרמזו 'הנותן בים דרך' - כי הנה עינינו הרואות כאשר יסע כלי הרכב ביבשה ממקום למקום, אם יטעה 'בעל העגלה' (נהג) ויסטה מדרכו המיועדת לו אין בידו לסוב מיד על עקביו לעמוד בדרך ישר כי בזה יפגע מיד בנוסעים לפניו ולאחריו... אין לו אלא להמשיך עוד הרבה על הדרך שהעמיד עצמו עדי הגיעו ל'פרשת דרכים' שם יסוב על עקביו, משא"כ כשאנייה טועה בלב ים, הרי מיד על אתר מסובב פניו ממזרח למערב וכבר הוא עומד ומתייצב על דרך טוב... כיו"ב היא התשובה - הנותן בים דרך, ברגע כמימריה יסובב עצמו וכבר הוא עומד בדרך הישר...

ולא יאמר, מה אעשה, הן ניסיתי כבר פעמים רבות להתייצב על דרך טוב ולא עלתה בידי, כי אין הקב"ה דורש מאתו אלא לסובב פניו - להביט על דרך הישר וסוף דבר יגיע לתכלית טוב. וכבר פירשו בדברי הגמרא (ע"ז ג) 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת' ולא אמרו מי שהכין בער"ש, כי אין הקב"ה דורש אלא את הטירחה והיגיעה, וה' יגמור בעדו... אם רק טרח אף שלא עלה בידו להכין הרי הוא כבר יאכל בשבת.